

Співпраця криворізького священика Володимира Бабури зі столичним журналом «Православно-Русское Слово»

*Ієродиякон
Митрофан
(Божко),*

*магістр
історії,*

*член
Православного
молодіжного
братства,
імені
святителя
Петра Могили,
митрополита
Київського і
Галицького*

«Шукайте, і знайдете» (Мф. 7:7), – такі слова сказав колись Господь Своїм учням. І ми, озброївшись ними, не втрачаємо надії відкрити щось нове з церковної історії Криворіжжя, і вже вкотре знаходимо коштовні перли там, де їх годі було шукати. Так, під час роботи в Національній бібліотеці України імені В. Вернадського нами було виявлено 5 публікацій [священика Володимира Бабури](#), який служив настоятелем у Різдво-Богородичному молитовному будинку містечка Кривого Рогу, в журналі «Православно-Русское Слово». На жаль, текстів трьох із них ми не знайшли, бо в колекції відсутні потрібні примірники видання, однак і наявні статті доволі красномовні, що не завадить нам зробити відповідні висновки.

«Православно-Русское Слово» – це духовний і церковно-громадський журнал, заснований 1902 року «Товариством розповсюдження релігійно-моральної просвіти в дусі Православної Церкви» у Санкт-Петербурзі. Видання виходило до 1905 року включно, два рази на місяць. За словами редакції, метою журналу було служіння духовно-моральним інтересам переважно освіченої частини російського православного суспільства і захист православної істини та її служителів від ворожого відношення з боку інтелігентів, заражених «либеральним суемудриєм и религиозным скептицизмом». За програмою в журналі друкувалися щомісячні огляди поточних цікавих подій з церковно-суспільного життя (з православної точки зору); статті богословського основоположного характеру з релігійно-моральних та

церковно-суспільних питань; витримки з творів святих отців і вчителів Церкви; критичні огляди поточної духовної журналістики, світської преси та книговидавництва; відповіді редакції на незрозумілі питання з богословської та церковно-практичної сфери; відомості і замітки. Матеріали надходили до друку після читання на зборах Християнської Співдружності учнівської молоді[1].

До складу редакції входили протоієрей Олександр Дернов (свого часу був вихователем у великокнязівській родині Романових), священник Павло Лахотський та священник Олександр Надеждин[2]. Редактори визнавали, що деякі з їхніх суджень можуть бути незгодними зі звичними поглядами, приватними симпатіями або розповсюдженими в суспільстві думками; можуть здаватися несподіваними, різкими і викликати заперечення, які, однак, не є даремними для кращого з'ясування того чи іншого питання. Проте головним для редакції було, щоб оприлюднені на сторінках журналу судження не вступали у протиріччя з релігійно-моральними основами та інтересами, не були чужими Православ'ю, здоровому православному відчуттю та істинно-християнському переконанню[3].

Повертаючись до співпраці [отця Володимира Бабури](#) з петербурзьким журналом, зазначимо, що за тематикою його публікації дуже різнопланові. Вони стосуються як духовного життя, так і громадсько-політичної сфери. Перша стаття під назвою «Как можно горю помочь? (Вниманию русского православного духовенства)» вийшла у 13-му номері за 1902 рік. Оскільки відповідного примірника «Православно-Русского Слова» в бібліотеці не виявлено, вона подається за журналом «Странник», який передрукував її на своїх шпальтах.

Стаття присвячена темі матеріального забезпечення православного духовенства. Автор вказує на постійні скарги священнослужителів з цього приводу. З одного боку вони сильно залежать від своїх прихожан у даному питанні, що неодмінно шкодить пастирському авторитету. З іншого, – становище духовенства та їхніх родин стає дедалі більше безвихідним та обтяжливим, коли помирає священник – батько і годувальник сім'ї, або за якоїсь причини він виходить за штат. Ціла сім'я одразу ж залишається без шматка хліба і даху. Отець Володимир погоджується, що останнім часом за новим благодійницьким статутом було виділено 30, 60, 100 рублів пенсії, що краще, ніж нічого. Але як на ці гроші прожити цілій родині рік? Мало хто з панотців спроможний за роки служіння придбати собі власний будиночок. Здебільшого, всі користуються парафіяльними або громадськими приміщеннями, які необхідно звільнити для нового священника. Таким чином, вирішення означеного питання цілком і повністю лягає на духовний стан, констатує автор. Це – практично-моральний обов'язок священників подумати про своє майбутнє і своїх співбратів, адже більшість з них уходить за штат чи помирає не встигнувши вислужити ніякої пенсії, або лише третину від неї[4].

Вихід з ситуації отець Володимир бачить у створенні каси взаємодопомоги для духовенства Російської імперії, причому наводить конкретні розрахунки і

пропозиції, взявши за основу досвід каси взаємодопомоги рідної Херсонської єпархії. Так, в єпархії служить близько 700–750 священників, а тих, що потребують матеріальної допомоги, щорічно буває близько 20 осіб. Відповідно, кожному священнику доводиться платити приблизно 20 рублів на рік: по рублю за вибулого клірика. Тоді священник, який виходить за штат, або родина, яка залишилась без годувальника, отримує близько 700–750 рублів. Далі автор переходить до розрахунків по Російській імперії. В ній налічувалося приблизно 40 тисяч священників. Виходячи із співвідношення по Херсонській єпархії, в загальнодержавних масштабах щорічно допомоги потребували близько однієї тисячі священницьких сімей. В даному разі сума щорічного внеску може бути зменшена. Якщо кожний священник сплатить по 5 коп. за кожного вибулого учасника каси, то за рік треба буде внести 50 рублів. На одну родину, таким чином, припадає 2 тисячі рублів грошової допомоги[5].

Отець Володимир визнає, що сума щорічного внеску в 50 рублів може бути обтяжливою для священника, тому виступає з пропозицією вирішення цієї проблеми. Оскільки справа створення каси взаємодопомоги носила б не приватно-єпархіальний, а всеросійський характер, то можна було б ходатайствувати перед Святішим Синодом про покриття частини передбачуваних розходів (наприклад, 2/5 з 50 рублів) з сум церковно-приходських попечительств, де такі наявні, або з сум церков, в яких священники служать. Зокрема, в Херсонській єпархії в емеритальні каси духовенства за своїх членів причту церкви вносять 1/3 суми необхідного внеску. Те ж саме можна зробити і у всеросійському масштабі. При такому розподіленні внесків, священники сплачували б з особистих коштів всього лише 30 рублів у рік. А якби і ця сума видалася обтяжливою для священників, можна було б, з дозволу єпархіального архієрея, поставити в храмі окрему кружку для пожертвувань «на користь всеросійської каси взаємодопомоги для духовенства», оскільки служителі вітвара від вітвара і живляться (1 Кор. 9:13).

Те, що було сказано про забезпечення священників та їхніх сімей на випадок виходу за штат або смерті, повною мірою стосується дияконів і псаломщиків, зазначає автор. З огляду на ставку їхнього жалування, внесок дияконів може становити 2–3 коп., псаломщиків – 1–1,5 коп. замість 5 коп. Не обходиться увагою в статті і механізм виплати грошей. Так, вони могли б надходити за півріччями 1 липня і 1 січня через єпархіальні консисторії та благочинних або через спеціальну контору з 2–3 осіб, яка б знаходилася у визначеному місті в кожній єпархії[6].

Наприкінці своєї статті отець Володимир зізнається, що він далекий від думки здивувати когось новизною справи чи її оригінальністю, можливо багатьом щось подібне вже спадало на думку. Та оскільки нічого схожого в російській періодиці не спостерігалось, він і подав свій голос з відповідним проектом, під яким лежав реальний досвід Херсонської єпархії – однієї з провідних в Російській імперії. Автор визнає, що можливо його плани і сподівання комусь можуть здаватися нездійсненними, однак він не знаходить приводу мовчати, коли спостерігає

злиденне існування осиротілої сім'ї. Батьושка сподівається на небайдужість російського духовенства до спільного горя і закликає своїх співбратів приділити долю уваги його проекту, а також доповнювати і розвивати його думки і плани[7].

Як бачимо, стаття торкалася доволі важливого питання з життя православного духовенства Російської імперії. Можливо нам здається, що в православній державі, де Церква офіційно існувала під патронатом помазанника Божого, духовенство було всім забезпечене і не відчувало ні в чому нужди, однак виявляється, таке уявлення не відповідає дійсності.

Можемо припустити, що стаття [отця Володимира Бабури](#) отримала належний розголос. На користь цього свідчить те, що зі сторінок «Православно-Русского Слова» вона була передрукована на шпальтах більш авторитетного та розповсюдженого журналу «Странник», причому нею в часописі відкривалася нова рубрика «Нужды и желания духовенства».

Цікавий відгук на дану публікацію вислав до редакції «Странника» настоятель храму на честь благовірного князя Олександра Невського при станції Довгинцеве Катерининської залізниці священник Віктор Ніценко. У своєму відгуку він також посилається на досвід Херсонської єпархії у згаданій справі. Священник вказує, що даний проект зустрів щире співчуття у середовищі духовенства, вражаючи своєю простотою і водночас практичністю. Він сподівається, що внесена пропозиція не залишиться не поміченою церковним священноначаллям. Адже матеріальна незабезпеченість сімей духовенства, особливо після смерті або виходу за штат священників, настільки застаріла та ниюча язва у бідному і без того світлими днями житті російського пастиря, що без сумніву потребує швидкого та вірного лікування. Бо навіть за новими правилами важко вислужити забезпечену пенсію для сім'ї. А кому не знана та моральна боротьба між обов'язком і турботою про завтрашній день, яку особливо відчують на собі молоді священники. А саме в них – квіт, сила і майбутнє церковної справи. З огляду на це, отець Віктор бажає своєму земляку і його проекту, витриманому життєвою практикою, повного успіху та співчуття[8].

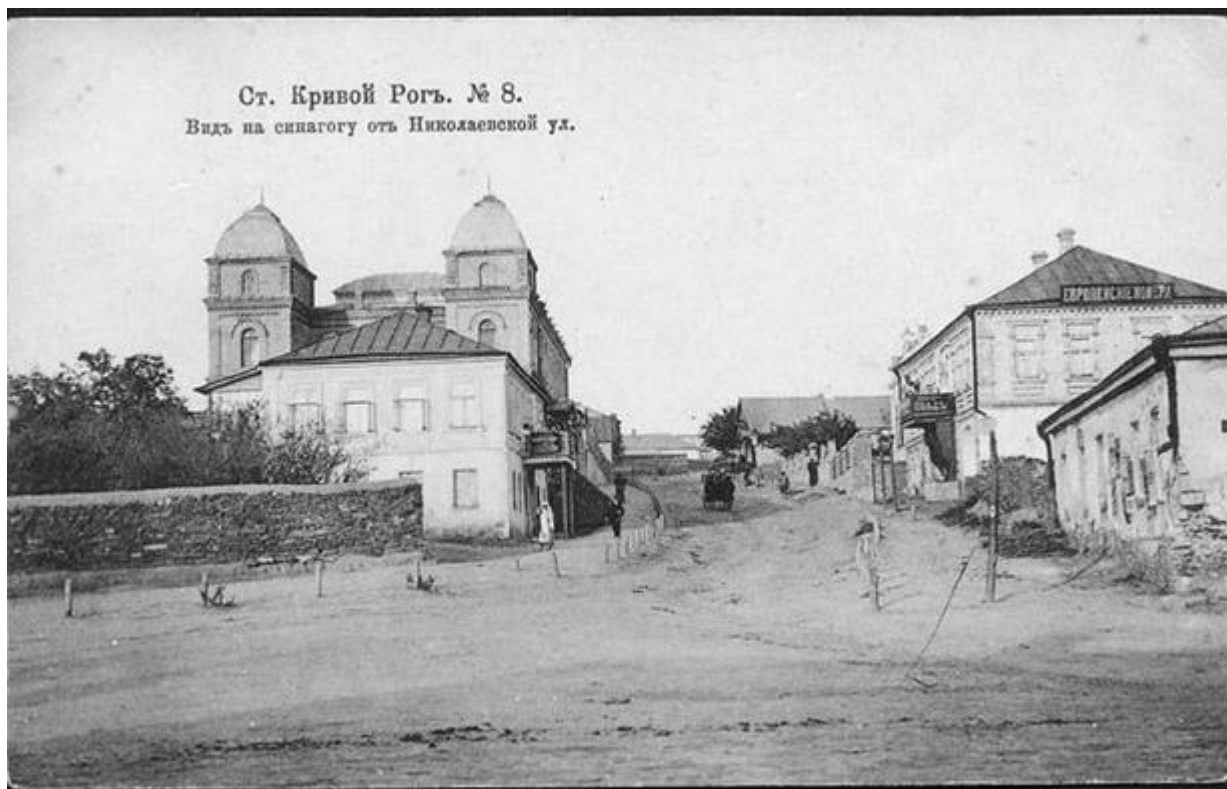
До всього цього нам залишається додати, що наведений матеріал стосується не лише історії Церкви, але й історії формування інституту соціального забезпечення і страхування.

Болючої теми торкалась наступна стаття [отця Володимира Бабури](#) під назвою «К еврейскому вопросу», опублікована у рубриці «Известия и заметки» у номері 12 за 1903 рік. Приводом для її написання став єврейський погром 6–7 квітня 1903 року в Кишиневі. Події, які там відбулися, підняли величезну хвилю відгуків і палких суперечок на шпальтах періодичних видань по всій Російській імперії, і набули розголосу далеко за її межами. Однак, перш, ніж перейти до розгляду статті криворізького священника, присвятимо декілька слів подіям у Кишиневі.

За два місяці до погрому, в містечку Дубоссари зник, а потім був знайдений вбитим 14-річний підліток Михайло Рибаченко. Почали ходити чутки щодо можливого ритуального підґрунтя цього вбивства, які стали публікуватися у місцевій пресі та підсилювати забобони і упередженість проти євреїв. Одночасно висловлювалися побоювання, що подібне вбивство може відбутися й у самому Кишиневі. Незважаючи на те, що у місцевій газеті на вимогу слідчого, який встановив відсутність ритуального характеру вбивства (насправді хлопчика вбив його дядько через спадок), було опубліковано офіційне спростування надрукованих раніше домислів, це все одно не змогло заспокоїти хвилювання серед населення. Разом з тим, містом почали ходити чутки, нібито цар особисто видав секретний указ, який дозволяв грабувати та бити євреїв впродовж трьох днів після Пасхи. Це й відбулося 6 квітня 1903 року на останній день єврейської Пасхи і перший день Пасхи православної. Заворушення стали можливими через бездіяльність та неквапливість місцевої влади, що захопило до продовження погрому наступного дня. Лише коли зав'язалися криваві сутички між євреями і християнами та з'явилися жертви, війська і поліція провели масові арешти погромників. За підсумками загинуло 42 особи, 456 осіб поранено, зруйновано 1350 будинків (третина забудови Кишинева). Органи влади заарештували понад 800 погромників, біля 300 з них були віданні під суд, деяких засудили до каторжних робіт та тюремного ув'язнення[9].

Серед багатьох відгуків на ці події, найбільш промовистою нам здається реакція святого праведного Іоанна Кронштадтського, який, незважаючи на свій патріотизм, висловився наступним чином: «На Пасхальной неделе, когда вся твар разумная небесная и земная, ангелы и верные христиане ликуют о воскресении Христа из мертвых, как начатке общего воскресения всего рода человеческого. Какое недомыслие или непонимание величайшего праздника христианского, какое тупоумие русских людей! Какое неверие! Какое заблуждение! Вместо праздника христианского они устроили скверноубийственный праздник сатане, – землю превратили как бы в ад»[10]. Важко не погодитися з цією думкою відомого дореволюційного пастиря.

Тепер повернемося до статті [священника Володимира Бабури](#). Автор не торкається в ній самих події у Кишиневі, оскільки вони вже розслідувані і розглянуті, а також отримали належну оцінку в очах влади і в суспільній думці. Він використав інформаційний шквал як нагоду висловитися з приводу єврейського питання і поділитися з публікою своїми думками. Зі сторінок журналу видно, що автор намагається бути об'єктивним, але це йому не надто вдається. Зокрема, він не ставить за мету говорити про експлуатацію та нахабство євреїв, їхню ворожість до всього християнського населення і духу, постійну нетерпимість, зверхність і разом з тим – підступність, лукавство і нечесність, оскільки це і так відомо кожному християнину. Натомість він обіцяє говорити лише по суті справи, яка його хвилює, і яку ніяк не можна випускати із виду тим, хто живе в межах «єврейської осілості». Мається на увазі закон, що забороняв євреям тримати християнську прислугу.

Для повноти картини нагадаємо, що починаючи з XIX століття євреї були і залишаються неодмінними мешканцями Кривого Рогу, тісно пов'язаними з долею міста. 1896 року кількість єврейського населення у Кривому Розі досягала 1800 осіб (близько 20% усіх жителів), у Криворізькій волості – 2672 особи. У листопаді 1899 року в містечку навіть була відкрита Хоральна (головна) синагога на 500 осіб. Серед євреїв 41,3% займалося торгівлею, кустарно-ремісничим промислом – 33,0 %, сільським господарством – 7,2%, державною службою і громадською діяльністю – 4,8%, приватною діяльністю – 6,0%. На початку XX століття серед євреїв з'явилося чимало купців, банкірів, рудопромисловців, вищої інтелігенції, які орієнтувалися на поступове злиття з російською спільнотою. Інші євреї були орієнтовані на розвиток власного національного руху (сіонізм) та піднесення національної культури. Єврейський пролетаріат, збідніла інтелігенція та напівінтелігенція поповнювали ряди революціонерів. 1903 року вони створили першу в Кривому Розі революційну соціал-демократичну організацію[14].

Ясна річ, така ситуація не могла не хвилювати православного священика, який вірою і правдою служив Церкві і, поруч з тим, стояв на сторожі суспільної моралі та державних устоїв. Можливо сьогодні було б зручніше в радянському стилі замовчати дану статтю доволі поважного пастиря, зважаючи на її дещо тенденційне забарвлення. Однак вона дає можливість побачити всю складність і неоднозначність громадського життя і суспільної думки дореволюційного Кривого Рогу. Загалом же, для всієї Європи початку XX століття була характерною націоналістично забарвлена ідеологія. І Росія, з її багатьма національними і релігійними меншинами, на була виключенням.

Наостанок наведемо перелік публікацій [отця Володимира](#) в журналі «Православно-Русское Слово», який демонструє широку сферу інтересів криворізького священика. Можливо, комусь пощастить натрапити на ті статті, які опинилися за межами нашого доступу. Особливо інтригує друга позиція у списку. Цікаво дізнатися, якими подробицями провінційного життя міг поділитися батюшка з широкою публікою столичного журналу?

1. Бабура Владимир, священник. Как можно горю помочь? (Вниманию русского православного духовенства) // Православно-Русское Слово. – 1902. – №13. – С.232.
2. Бабура Владимир, священник. Из Кривого Рога, Херс. губ. // Православно-Русское Слово. – 1902. – №15. – С.389.
3. Бабура Владимир, священник. Условия действенности проповеди к народу // Православно-Русское Слово. – 1902. – №18. – С.575.
4. Бабура Владимир, священник. Развлечения и удовольствия с христианской точки зрения // Православно-Русское Слово. – 1903. – №6. – С.471–479.
5. Бабура Владимир, священник. К еврейскому вопросу // Православно-Русское Слово. – 1903. – №12. – С.172–174.

[1] Православно-Русское Слово. – 1903. – №12 (форзац).

[2] Там же. – С.174.

[3] От редакции // Православно-Русское Слово. – 1902. – №20. – С.763–764.

[4] Бабура Владимир, священник. Как можно горю помочь? (Вниманию русскагоправославнаго духовенства) // Странник. – 1902. – Ноябрь. – С.799–800.

[5] Там же. – С.801.

[6] Там же. – С.802.

[7] Там же. – С.803.

[8] Ниценко В., свящ. По поводу заметки свящ. В. Бабуры: «Как можно горю помочь?» // Странник. – 1902. – Ноябрь. – С.803–804.

[9] Солженицын А.И. Двести лет вместе. Глава 8. На рубеже XIX-XX веков: [Электронный ресурс]. – URL: <http://jewniverse.ru/RED/Solzhenitsin/dvesti8.htm> (дата

Опубліковано 03.02.2016: <http://svecha.dp.ua/index.php/dukhovno-prosvetitel'skij-tsentri-istoricheskie-materialy/144-spivpratsya-krivorizkogo-svyashchenika-volodimira-baburi-zi-stolichnim-zhurnalom-pravoslavno-russkoe-slovo>.

обращения: 01.02.2016.); Кишиневский погром 1903 года: взгляд через столетие: Материалы междунар. науч. конф. / Ин-т межэтн. исслед.; Акад. Наук Респ. Молдова; Ассоц. евр. орг. и общин Респ. Молдова; сост.: Я. М. Копанский. – К.: Pontos, 2004. – 174 с.

[10] Святой Иоанн Кронштадский (Сергиев). Мысли мои по поводу насилий христиан с евреями в Кишиневе // Материалы для истории антиеврейских погромов в России. – Т.1. – Пг., 1919. – С.352–353: [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.vehi.net/asion/ioann.html>(дата обращения: 01.02.2016.).

[11] Бабура Владимир, священник. К еврейскому вопросу // Православно-Русское Слово. – 1903. – №12. – С.172–173.

[12] Там же. – С.173.

[13] Там же. – С.174.

[14] Мельник О.О., Балабанов С.В. Исторична енциклопедія Криворіжжя. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. – Т.1. – С.275–276.